

AINA MOLL I MARQUÈS

PER UN FUTUR MILLOR,
BEN ARRELAT EN EL PASSAT

PREGÓ PER A LA FESTA
DE L'ESTENDARD

PALMA DE MALLORCA
1988

1.ª Edició: Desembre 1988
Dipòsit Legal: P.M. 1342 - 1988
Printed in Spain
© IMAGEN/78
C/. Pere Ripoll i Palou, 20
E-07008 Palma de Mallorca

Coberta: Conquesta de Mallorca. Pintura mural al Palau Aguilar de Barcelona.

Honorables autoritats, benvolguts conciutadans:

Tal dia com avui, fa 759 anys, els sarraïns retien la ciutat de Mallorca, *qui és de les fortes ciutats del món, i la mills murada*, segons el cronista Ramon Muntaner, a *lo bon rei En Jacme Rei d'Aragó, Comte de Barcelona i d'Urgell i senyor de Montpeller*. Aquell que ha estat, i és encara, per als mallorquins, *el Rei En Jaume*.

La gesta, com totes les d'aquella època, s'emmarcava en un clima de guerra religiosa i d'entusiasmes de creuada, i aquest caràcter apareix clarament en la narració que el mateix rei fa, en el seu *Llibre dels Feits*, del desembarc a Mallorca, del setge de la ciutat i sobretot dels moments que precediren la victòria final, que exposa així: *E nos acostam nos als homens de peu qui estaven denant los cavallers, e dixem-los: —Via, barons, pensats d'anar en nom de Nostre Senyor Déus—. E anc per aquesta paraula nengú no's moch, e si la hoiren tots, aixi los cavallers con los altres. E quant nos vim que ells no's movien, vench nos gran pesament, car els no complien lo nostre manament. E tornam nos a la Mare de Deu, e dixem: —E, Mare de Deu Senyor! Nos venguem aqui per*

ço que'l sacrifici de vostre Fiyl hi fos celebrat; pregats lo que aquesta honta no prengam jo ni aquels qui serveu a mi per nom de vos e de vostre car Fiyl. E altra vou esscriram los: —Via, barons, en nom de Deu!». Quan ho hagué repetit tres vegades, els homes es posaren a caminar, al crit de «Santa Maria!», que repetiren amb força creixent. Gràcies a aquest entusiasme, vanceren la resistència dels moros i guanyaren la ciutat.

L'ajuda celestial no acabà aquí, ja que un cop entrats a la ciutat, segons que'ls sarrains nos comtaren, deyen que viren entrar primer a cavall I cavaller blanch ab armes blanques; e aço deu esser nostra creença que fos Sent Jordi, car en estorias trobam que en altres bataylas l'an vist de crestians e de sarrains moltes vegades.

Les conquestes dels cristians, però, si bé servien a l'expansió de la cristiandat, eren font de riqueses i poder per a reis i senyors feudals. L'impuls d'estendre la fe cristiana —com, d'altra banda, el d'expandir la musulmana— justificava les empreses guerreres, que proporcionaven als vencedors terres i béns; i l'esperança del botí servia per calmar discòrdies. Això és patent en els discursos que el Rei En Jaume adreçà als seus nobles, en exposar-los el seu projecte de conquerir el regne de Maylorques e les altres illes que pertanyen a aquella:

Be'u sabem per cert que vos sabets que nos som vostre senyor natural... e que vinguem entre vos jove, de joven de VI anys e mig, e trobam Arago e Cathalunya torbats, que los uns venien contra los altres, e no s'acordaven en neguna re, que ço que los uns volien no'u volien los altres; e haviets mala fama per lo mon, per les coses que eren passades. E aquest mal nos no podem adobar sino per dues maneres, ço es: per volentat de Deu que ens endreç en nostres affers, e que començem tals coses, e a nos e a vos, que a El vinga de plaer, e que la cosa sia tan gran e tan bona, que la mala fama que es entre vos que es tolga, car la claror de les bones obres desfa l'escuretat.

El quadre del Rei En Jaume, que encara avui presideix la Festa de l'Estendard

L'objectiu de calmar les discòrdies es va complir, segons explica el Rei, amb la presa de la ciutat de Mallorca, ja que Nostre Senyor ho arreglà de tal manera que tots els de la host trobaven tantes coses per prendre, que els uns no es barallaven amb els altres, ja que cadascú es pensava ésser més ric que l'altre?

Jo no sé si Nostre Senyor va quedar gaire content de l'ús que l'host feia de la seva victòria, ni de les misèries humanes que es feren patents quan es tractà de repartir les terres i el botí, i que el Rei tallà de manera dràstica. Als nostres ulls de ciutadans de finals del segle XX, els saquejos, la destrucció de mesquites i l'esclavització de moros són clarament rebutjables, però cadascú és fill de la seva època, i la destrucció dels temples dels vençuts, el saqueig dels seus béns i l'esclavització dels presoners es feia, per uns i altres, en nom de Déu: la conquesta significà l'alliberament dels esclaus cristians que estaven en poder dels moros, i les seves riqueses serviren per fer de Mallorca una terra cristiana.

L d'aquests En tot cas, així s'acabà la llarga desfilada de pobles i cultures per aquestes illes, des dels temps prehistòrics de la cultura dels talaiots, i hi començà la història del nostre poble, ja per sempre lligada, en les èpoques d'esplendor i les de decadència, en les grandeses i en les misèries, a la dels pobles que governà aquell gran rei.

Ell, que començà amb aquesta gesta un regnat gloriós, tingué fama de bell, valent i just, tant entre la gent de cort com entre el poble. El cronista Ramon Muntaner, que el va conèixer personalment quan tenia nou anys, en una visita que el Rei va fer al seu pare, en quedà meravellat per tota la vida. Segons ell, *la sua naixença fo miracle senyaladament de Déu e per obra sua* (a causa de les circumstàncies del seu engendrament, que el rei En Jaume al·ludeix en la seva crònica, i Muntaner explica detalladament), i la seva vida va ser digna de tal naixença, ja que *jamés no nasqué rei a qui Déus faés tantes gràcies en sa vida com féu a aquest senyor rei En Jacme... que es veé lo pus gran príncep del món e el*

Coronació de Jaume II de Mallorca.
Llibre de Privilegis de Mallorca (1334).

pus savi e el pus graciós e el pus dreturer e cell qui fo més amat de totes gents... que rei que anc fos: que aitant com lo món dur, se dirà «lo bon rei En Jacme d'Aragon».

L'admiració popular pel Rei En Jaume la va expressar Joan Alcover en el seu poema «El Rei», amb una conversa entre dos pastorets:

–Mes el Rei, com és? li deia el menut al companyó. I el gran resposta li feia, com qui resa una oració:

–«El Rei sap les Escripures i tots els llibres, de cor, i, com les xeixes madures, sos cabells són color d'or.

¶Mots que surten de sos llavis, de genolls són obeïts. Té les unces dins aufabis en soterranis humits.

«En son trono fa justici, guanya d'un pam als més alts, i du socors a l'hospici pels pobres i pels malalts.

«Dels petits jamai s'oblida i als potentats posa fre, i els cavallers, per la brida, li duen el palafre».

Escampen flors a balquena quan travessa la ciutat, i del sol i la serena sota pali va guardat.

Ramon Llull, la figura més universal que ha donat Mallorca

Al malanat que gemega
gira el pas de son cavall,
i departeix el qui pega
del pobret que té davall

«Du ermini damunt l'espatla,
és de porpra son mantell,
i si el segon és el batle,
el primer de tots és ell».

Bellesa física, saviesa, generositat, esperit de justícia, magnificència, són expressades pel cronista i per la tradició popular. I és motiu de satisfacció per als mallorquins poder situar en tan alt personatge l'origen del nostre poble. Perquè ell *poblà la dita ciutat e illa amb majors franqueses e llibertats que ciutat sia e'l món* (diu Ramon Muntaner); *per què és vui una de les bones ciutats que sia e'l món, e noble e ab majors riqueses e poblada tota de catalans, tots d'honrats llocs e de bo, per què en són eixits hereus que avui són la pus covinent gent e mills nodrida que ciutat e'l món sia*. Però, a més sotmeté Menorca a situació tributària, conquistà Eivissa i el Regne de València (i també el de Múrcia, però el va cedir a Castella, respectant el repartiment de les terres de conquesta que havien pactat), i així quedà completat el territori de llengua catalana que encara avui manté la seva identitat.

La Mallorca d'avui, els seus monuments —si deixam de banda les restes arqueològiques, testimoni d'altres civilitzacions—, la seva llengua i la seva tradició cultural, i la major part dels mallorquins mateixos, som el resultat de la gesta guerrera que avui commemoram. La majoria dels llinatges que abunden a les illes Balears es troben també a les altres terres de llengua catalana, i molts són noms de ciutats i pobles de la Catalunya Vella. I és que d'aleshores ençà, el destí d'aquestes terres va estar lligat a aquest

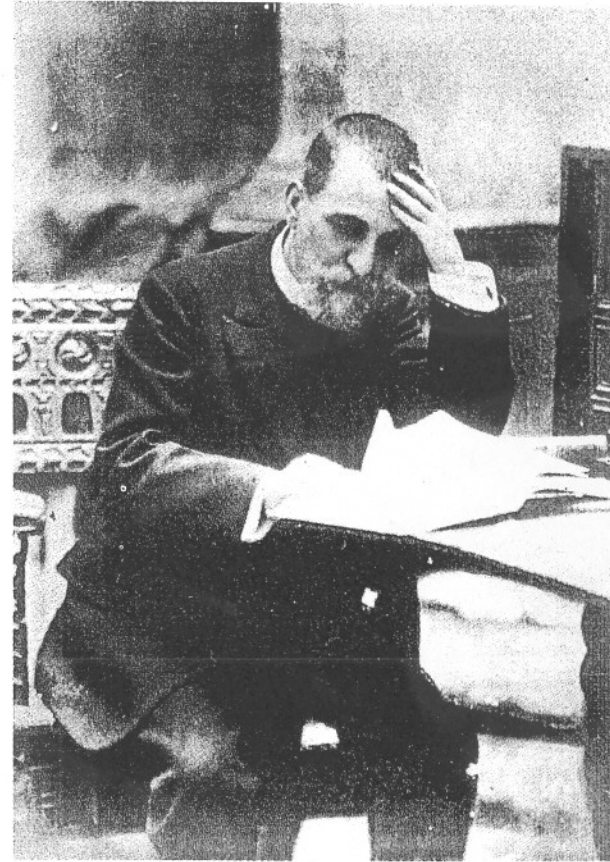

Mossèn Antoni M. Alcover, que ens ha llegat el gran tresor de les Rondalles Mallorquines i meresqué el sobrenom d'Apòstol de la Llengua Catalana: ell va saber entusiasmar el poble de totes les terres de llengua catalana, a favor del seu gran projecte del Diccionari

rei i als seus descendents. La constitució del regne de Mallorca, la seva confrontació amb el de Catalunya-Aragó, la seva absorció definitiva per la corona catalano-aragonesa i la posterior unió d'aquesta amb la de Castella en virtut del casament de Ferran d'Aragó i Isabel de Castella dits els Catòlics, són el resultat de les discòrdies, les avinences, les conquestes i les pèrdues dels descendents de Jaume I. Els pobles que ell governà mantinguérem junts la nostra personalitat durant la dinastia dels Àustries, i junts la vam perdre i vam ser sotmesos al codi i a la llengua de Castella quan Felip V dictà els Decrets de Nova Planta (amb l'excepció de les terres continentals de l'antic Regne de Mallorca, que havien passat a mans de França el 1659). Junts hem passat per una llarga etapa de decadència cultural i de falta de personalitat política, per una curta renaixença cultural a finals del segle passat i començament d'aquest, i per la trista etapa de la guerra civil i els quaranta anys que la seguiren. I també hem entrat junts ara amb esperança en una nova etapa democràtica, en què els pobles de l'antiga corona d'Aragó recobren amb la seva autonomia la capacitat d'autogovern.

En certa manera, doncs, ara estam en condicions de reprendre en les nostres mans el destí de l'antic Regne de Mallorca —definitivament mutilat de les seves terres de més enllà dels Pirineus, això sí, però amb possibilitat d'establir-hi relacions culturals dins el marc de l'Europa unida—. I podem fer-ho amb independència política, però en estreta col·laboració cultural, dins el marc establert per la Constitució i els Estatuts d'Autonomia, amb els pobles germans de Catalunya i de València, que han conservat i augmentat com nosaltres, malgrat les vicissituds, el patrimoni que el Rei En Jaume ens confià.

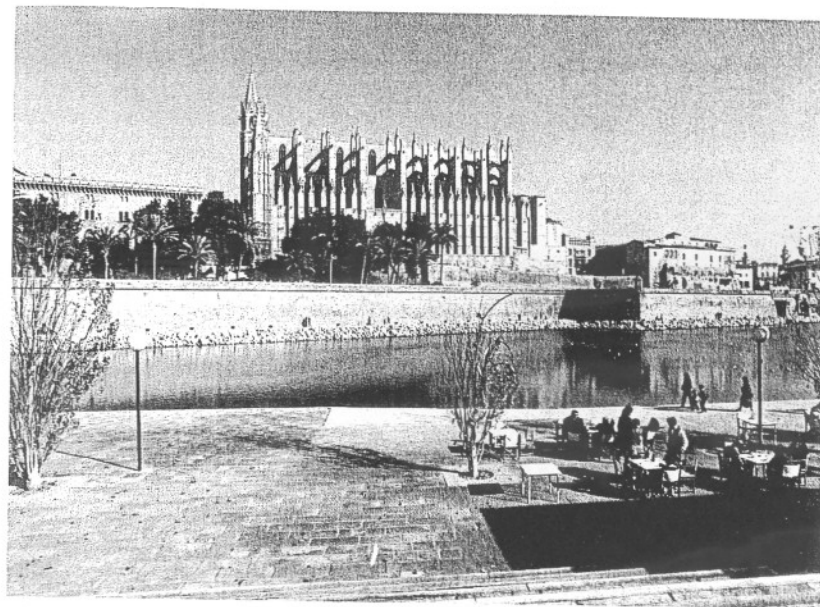
Aquest patrimoni, forjat al llarg dels segles, és en part material: la Seu, el Castell de Bellver, la Llotja, les esglésies, els palaus senyoriais..., i en part espiritual: els costums, les tradicions, i, sobretot, la llengua, el signe d'identitat per excel·lència i el mitjà de comunicació i d'expressió de la nostra comunitat cultural.

*Joan Alcover, el gran poeta autor de «La Balanguera»,
personatge de cançó popular que ell transformà en
personificació de la pàtria*

A la conservació i enriquiment d'aquest patrimoni, hi hem contribuït els illencs al llarg de la nostra història, i hi hem tingut en moments-clau un paper de primera magnitud. Així, pocs anys després de la Conquesta nasqué a Mallorca Ramon Llull, la personalitat més universal que han donat les illes i un dels més grans personatges de l'Edat Mitjana a Europa. Ell tot sol va fer una tasca de creació de la nostra llengua, com a instrument vàlid per a l'expressió literària i científica, perfectament comparable a la que realitzaren a la mateixa època amb la llengua castellana tots els savis de la cort d'Alfonso X el Sabio. Amb la seva obra s'inicia una època de gran esplendor de la literatura catalana —paral·lel al de la seva gran força política, gràcies a l'expansió mediterrània que inicià el Rei En Jaume amb la seva política matrimonial—, que durà fins a finals del segle XV.

A principis del nostre segle, un altre gran mallorquí que visqué en un moment de renaixement cultural dels pobles hereus del Conquistador i sabé integrar-s'hi plenament, Mn. Antoni M. Alcover, actuant amb un entusiasme abrandat comparable al de Ramon Llull, ens salvà el gran tresor de les Rondalles Mallorquines i es llançà després a una «creuada» per la llengua que li va merèixer la denominació popular d'Apòstol de la Llengua Catalana: va recórrer tot el territori català predicant la «bona nova» del seu projecte d'un gran diccionari que reunís tota la nostra riquesa lingüística, despertant arreu entusiasmes, adhesions i col·laboracions; impulsà —i després presidí— el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, del qual sortí l'Institut d'Estudis Catalans i la seva Secció Filològica —la nostra «Acadèmia de la Llengua»—, *de la qual* aconseguí interessar els grans filòlegs estrangers per la llengua catalana i la seva normalització, i deixà encaminada una obra —que Francesc de B. Moll dugué a terme, i en la qual veig tenir l'honor de col·laborar en els darrers toms— que és ja per sempre el gran monument de la nostra llengua.

Davant la murada reconstruïda, al peu de la massa solemne de la Seu que en un treball secular els mallorquins bastiren sobre l'antiga mesquita de l'Almudaina, els infants d'avui juguen confiats en un demà millor

Paral·lelament, els nostres dos grans poetes Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover deixaven molt alt el pavelló de Mallorca en la gran tasca literària iniciada amb el moviment de la Renaixença. Després d'ells, els escriptors illencs han tingut constantment una presència important en el conjunt de les lletres catalanes, i han acaparat sovint —i ho fan encara ara— premis i distincions en concursos convocats a Catalunya i a València.

Costa i Alcover ens han donat, amb la seva alta obra lírica, unes consignes patriòtiques, una crida a la universalitat des de la nostra pròpia personalitat col·lectiva, que convé tenir molt presents en aquesta hora de represa democràtica del fil de la nostra història.

Costa i Llobera comença la seva oda *Als joves* dient-los:

*Fills d'una raça dreturera i forta
que unia el seny amb l'ímpetu,
no renegueu de vostra sang... Oprobi
pel fill que n'és apòstata!*

i més endavant els exhorta:

*Ab! Els forts vénen de forts. Alçau l'emblema
de l'avior legítima,
que cada poble sols ateny son astre
seguint per la seva òrbita.*

*Siau qui sou; mes no atiant vells odis
de raça, ni amb emfàtiques
declamacions lloant tot lo que és vostre,
fins les mateixes úlceres...*

*Siau qui sou; mes no us tanqueu, ombrívols,
dins una llar històrica
sens horitzons. Volau sobre les terres,
enfora, amunt, com l'àguila!*

El Rei En Jaume, damunt el solar de l'antiga Porta Pintada, avui convertit en centre de la ciutat, presideix la vida ciutadana

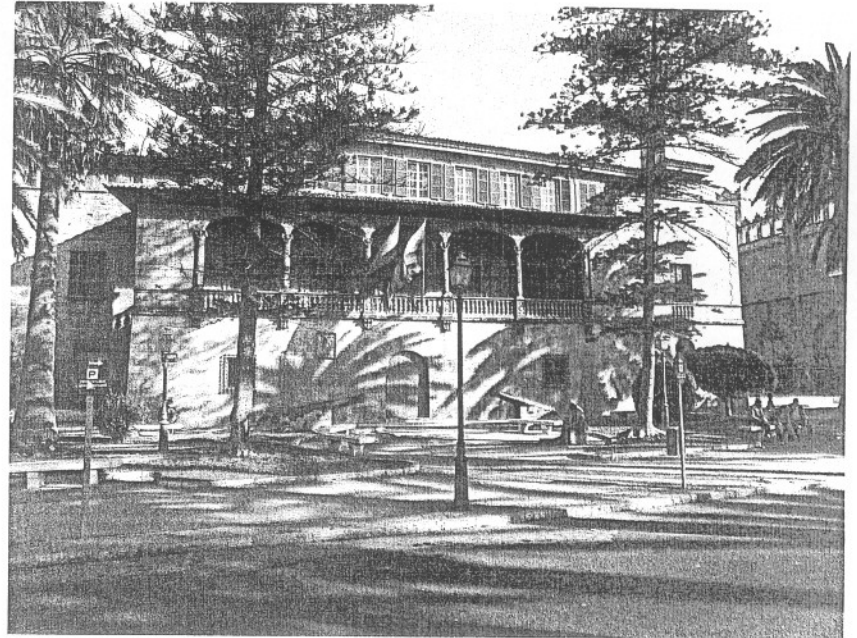
Joan Alcover, en *L'Espurna*, canta l'esperança d'una nova florida del nostre poble, que vincula a la Renaixença i al recobriment de la llengua:

*Com el panteig de l'ànima dormenta
flotava el verb melodiós; mes ara
en l'Illa diu quelcom que ja retorna
del secular encantament, i munten
generacions que una claror novella
duen als ulls. La joventut és nostra.*

*La llengua: ella l'ha fet, el gran prodigi;
ella, amb sos mots regalimant de saba
ens torna la llecor que l'ha nodrida;
ella difon estremiments profètics;
ella té notes de clarins. Sonem-los;
despertem els titans que en l'ombra jauen
de l'esperit; sonem-los; si ens escupen
els filisteus des de les altes torres,
sonem-los, i cauran...*

També ara munten generacions que duen als ulls una claror novella —de democràcia, de convivència, de recobriment d'identitat que inclogui la integració plena dels qui s'han incorporat recentment al nostre poble, sense renúncies doloroses per a ningú—. Però aquestes generacions estan encara enlluernades per una altra llengua que durant molt de temps ha ocupat el lloc de la que és pròpia de les illes, en tot allò que no formava part de l'íntim cercle familiar —fins al punt que les generacions adultes, analfabetes en la llengua pròpia, no poden ara il·luminar plenament amb la claror de la llengua autòctona l'ambient que volta aquest jovent.

l'idioma

A la façana de l'antic Consolat de Mar, avui seu del Govern Balear, la senyera del Rei En Jaume —amb el distintiu específic que els mallorquins d'avui han adoptat— oneja novament, com a garantia de fidelitat al patrimoni lingüístic i cultural que ens portà el Conqueridor

Per a aquests adults, tant com per als joves, hem de fer real el personatge misteriós que Joan Alcover tragué d'una cançó popular i convertí, sublimant-lo, en símbol de la pàtria: *La Balanguera*, que «de nostra vida treu lo fil» i que

*Girant l'ullada cap enrera
guaita les ombres de l'avior,
i de la nova primavera
sap on s'amaga la llavor.
Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar.*

Aquest arrelament en la pròpia terra i en la pròpia llengua, honorables autoritats, benvolguts conciutadans, és la missió clara que hem d'assumir els qui hem tingut el privilegi de viure aquesta etapa de transició cap a un món que serà millor que el que hem conegut i que el que van viure els nostres avantpassats, si som capaços de sentir-nos ciutadans del món des de la nostra condició de ciutadans de Mallorca. Si som capaços d'imitar les virtuts del Rei En Jaume que el nostre poble ha admirat al llarg dels segles, i fer-les guia de la nostra vida personal i col·lectiva. Si sabem evitar les discòrdies, defensar la justícia, interessar-nos més pels qui més ho necessiten que pels qui tenen més poder, i aportar el nostre esforç perquè la Ciutat de Mallorca perdi la mala fama que té pels excessos comesos en l'especulació urbanística, i torni a ser una de les bones ciutats del món.

L'aplicació plena del nostre Estatut d'autonomia ens permet dur feliçment a terme aquesta missió. I la commemoració actual de la Festa de l'Estendard n'és un bon auguri. Aquesta festa, que ha perdurat al llarg dels segles, ha anat evolucionant amb el temps —tal com el professor Joan Miralles exposà en el seu pregó de la Festa de l'Estendard de l'any 1981, en el qual va resseguir la documentació que en posseïm—, d'acord amb la situació del

nostre poble en cada moment de la història. Així, va tenir una gran solemnitat —civil i religiosa— en l'època d'esplendor de la casa d'Aragó, i va perdre força en l'època de decadència, a mesura que el poble mallorquí es castellanitzava i es despersonalitzava, fins que deixà de celebrar-se. La reivindicació que En Pere d'Alcàntara Penya fa de la festa en aquest poema *La Colcada* que novament hem sentit recitar avui, ens en presenta una imatge brillant als ulls de la narradora, sobretot per l'aura de meravella que en els records d'infantesa prenen les tradicions dels pobles, però que queda molt lluny de la magnificència èpica dels primers temps. Una celebració que presenta una visió desmitificada de la gesta, amb un «drac de Na Coca» i un «senyor Lluc» arborant el «botifarró», que són paròdia popular del fet d'armes que antigament se celebrava amb tanta solemnitat; i la senyera reial ni tan sols és al·ludida. De fet, en reintroduir-se la festa l'any 1844, no es treu el penó reial, sinó la seva asta coberta de murta. És una manera de mantenir amagat, als ulls del poble de Mallorca, el símbol de la casa reial aragonesa, que era el seu propi símbol. I amagat quedà, durant molts anys...

En aquesta nova etapa democràtica, en què amb l'Estatut d'Autonomia hem recobrat oficialment la nostra identitat —amb el signe distintiu que els mallorquins d'avui han adoptat, tal com en tingueren en una altra època per concessió reial, per tenir una marca pròpia dins el conjunt de pobles reunits sota la senyera del Rei En Jaume—, la restitució del penó reial a la presidència de la Festa és un clar indicatiu de la voluntat de les autoritats de la ciutat, de recobrar íntegrament, en la vida real com en els textos jurídics, els nostres signes d'identitat.

La Festa de l'Estendard ha guanyat molt aquests darrers anys, tant en l'aspecte religiós com en el civil. És d'esperar que sabrem millorar any darrera any aquesta celebració, que la participació popular hi serà cada vegada més nombrosa i que la commemoració, conjugant la tradició secular amb la realitat actual i amb l'esperança de futur, estarà a l'altura d'un poble capaç de fer

realitat allò que el gran Rei En Jaume volia dels seus súbdits i que somiaven per a nosaltres els grans poetes Miquel Costa i Joan Alcover: que essent qui som, i oberts a l'ample món, sapiguem fer, en la nostra llengua i extraient-la de les nostres arrels, una aportació valuosa al patrimoni cultural universal.

Que Santa Maria ens hi ajudi. Visca Mallorca!

Aina MOLL i MARQUÈS